

Hrvatski prijevodi Biblije, Taras BARŠČEVSKI – Zrinka JELASKA – Nada BABIĆ (ur.), Hrvatsko filološko društvo – Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2022., 512 str.

Zbornik *Hrvatski prijevodi Biblije* dijelom je rezultat izlaganja na međunarodnom znanstvenom skupu naslovljenom *Hrvatski prijevodi Biblije* održanom u rujnu 2018. godine u Zagrebu, a dijelom donosi bitno izmijenjena izlaganja skupa. Prožet je raznim temama iz filologije, teologije, književnosti, kulture i kazališta, a koje povezuje Biblija. Zbornik je podijeljen na četiri različita tematska poglavlja uz dodatak Zrinke Jelasko »Imena i skraćenice hrvatskih biblijskih prijevoda« (447–485) u kojem autorica donosi podatke i popise imena te skraćenica hrvatskih biblijskih prijevoda. Prvo spominje djela na biblijskim jezicima na kojima su Hrvati primali Božju riječ, potom raspravlja o imenima dostupnijih prijevoda evanđelja, Novog zavjeta, Starog zavjeta, cijele Biblije sa skraćenicama na hrvatskom jeziku.

Prva, najopsežnija cjelina naslovljena »Prijevodi Biblije na hrvatskome idiomu i srodne jezike« otvorena je radom Sande Ham i Dubravke Smajić »Suvremeni pogledi na jezik Škarićeva prijevoda Svetoga pisama« (33–50). Autorice pišu o suvremenoj filološkoj i jezikoslovnoj recepciji jezika prijevoda Svetog pisma Ivana Matije Škarića, iznoseći pregled suvremenih radova razvrstan prema autorma te njihovom komparacijom. Slijedi rad »Hrvatski bezprimaturni biblijski prijevodi« (51–70) u kojem Lidija Matošević i Ruben Knežević opisuju hrvatske biblijske prijevode protestantske provenijencije. Slijedi rad Bože Lujica »Novi hrvatski standardni prijevod Biblije – načela, lingvističke teorije i konkretni primjeri« (71–99) u kojem progovara o suvremenom projektu prevodenja Biblije na hrvatski jezik. Potom Alojz Jembrih rasvjetljuje nastanak, autorstvo i jezična obilježja rukopisa kajkavskog Novog zavjeta u radu »Prvi cjeloviti kajkavski Novi zavjet« (89–118). Željka Brlobaš i Martina Horvat analiziraju djela koja sadrže kajkavske tekstove biblijskog kanona te uspoređuju njihove sličnosti i razlike u sadržaju i jezičnom autorskom izričaju »*Biblija* u izvorima za leksikografsku obradu *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*« (119–138). Prevoditeljskim radom Štefana Geošića, prevoditelj Biblije na gradišćanskohrvatski jezik, bavi se Branko Kornfeind u radu »Prevodi Svetoga pisma na gradišćanskohrvatski jezik« (139–142), dok se Maksimilijan Matajž bavi prijevodima Biblije na slovenski jezik od Primoža Trubara nadalje, »Prijevodi Biblije na slovenski jezik« (143–158).

Druga cjelina »Usporedbe različitih prijevoda i izdanja« počinje radom »Biblijski tekstovi uraških protestantskih izdanja u suodnosu« (161–176) koji potpisuju Vera Blažević Krezić, Tanja Kuštović i Mateo Žagar. Autori uspoređuju stanje na reprezentativnom korpusu lekcija koje su pronađene u svih pet otisnutih predložaka hrvatskih protestantskih izdanja biblijskih tekstova sredine 16. stoljeća. Vuk Tadija Barbarić i Ivana Eterović iznose nove spoznaje o utjecaju *Lekcionara Bernardina Splićanina* na hrvatski protestantski prijevod Novog zavjeta u radu »O utjecaju lekcionara na hrvatski protestantski prijevod Novoga zavjeta« (177–196). U radu »Prijevod Knjige Rutine u Antuna Sovića i u Zagrebačkoj Bibliji, s referencama na prijevod Đure Daničića« (197–211) Karlo Višaticki donosi prijepis Sovićeva autografa Knjige o Ruti i preinačen oblik istog teksta te tekst objavljen u Zagre-

bačkoj Bibliji s referencama na Daničićev prijevod. Marina Schumann analizira poslanice uz reformacijske prijevode Biblije na hrvatski, engleski, slovenski, francuski i mađarski jezik te istovremene tekstove koji usustavljaju humanističko i reformacijsko stajalište o prevođenju Svetog pisma u radu »Posvetne poslanice uz reformacijske prijevode Biblije – prilog komparativnoj analizi žanra« (213–225).

Treća cjelina »Usporedbe s izvornikom i hrvatski jezik« sadrži četiri rada, a prvi je »pobožnik i bezbožnik Gramatičke i sintaksne poteškoće Izr 30,2« (229–243). Autor se bavi prijevodom hebrejskog tekst Izr 30,1. Taras Barščevski i Anđelo Maly u radu »Teološko-jezične prepreke Pavlovi novotvorenica u biblijskim prijevodima« (245–278) razmatraju novotvorenice u poslanicama sv. Pavla koje su bile novost ne samo na teološkoj nego i na jezičnoj razini. Autorice Zrinka Jelaska i Nada Babić razmatraju obilježja hrvatskog biblijskog stila uz navođenje primjera u radu »Hrvatski biblijski stil« (279–304). Posljednji je rad ove cjeline »Hrvatski biblijski stil u odabiru glagolskih leksema i njihovih oblika« (305–331) Nives Klaić i Eme Botice također posvećen hrvatskom biblijskom stilu. Autorice istražuju nova obilježja hrvatskog biblijskog stila povezana s odabirom glagola te zaključuju da postoji velika raznolikost i nedosljednost u uporabi glagolskih oblika.

Četvrta, posljednja cjelina »Biblija, književnost i kultura« donosi radove tematski vezane uz područje kulture, književnosti, dramske umjetnosti i odgoja. Prvi je rad Daria Budimira »Marijan Veliča – pokušaj književno-umjetničke i jezične raščlambe« (335–343) u kojem autor raščlanjuje tekst *Magnificat* na književno-umjetničkoj i jezičnoj razini na osnovi inačice koja se nalazi u časoslovu. Dean Slavić u jedinom radu na engleskom jeziku »Satan in the Role of Bomolochos« (345–380) povezuje uloge Sotone i bomolohosa. Sanja Nikčević u radu »Biblija kao inspiracija hrvatske drame i kazališta (kratki pregled teme)« (381–413) dokazuje da glavne kazališne struje odražavaju osnovnu hijerarhiju vrijednosti vladajućeg sustava, ukazujući na to da su kršćanska liturgija i Biblija bile neraskidivo vezane uz razvoj srednjovjekovnog europskog kazališta, sve do 20. stoljeća i širenja sekularističkog svjetonazora, posebice nakon Drugoga svjetskog rata pa su afirmativni prikazi Biblije i prikazanja protjerani s profesionalnih scena. Jasna Šego promišlja o značajkama, ciljevima i primjerenim temama biblijske priče u odgoju djeteta predškolske dobi u radu »Uloga biblijske priče u odgoju djeteta predškolske dobi« (415–427). Posljednji je rad »'Evangelje je veoma poučna knjiga' ili o biblijsko tekstu u hrvatskim početnicama« (429–444) Jelene Vignjević. Autorica razmatra prisutnost Biblije i biblijskih motiva u hrvatskim početnicama u kontekstu društvenih čimbenika koji ga određuju.

Nakon već spomenutog »Dodatka« Zrinke Jelaske ovaj zbornik završava sveobuhvatnim popisom literature (487–506), koji će biti od koristi budućim istraživačima prikazanih tema. Prikazani zbornik rezultat je istraživanja iz različitih znanstvenih područja, svojim su zaključcima autori donijeli nove spoznaje ili dali drukčija tumačenja već postojećih, stoga vjerujemo da će ova knjiga biti od koristi različitim profilima znanstvenika, ali i pojedincima koje primjerice zanima povijesni razvoj prijevoda biblijskih tekstova, utjecaj Biblije na povijest kazališta ili odgoja ili, pak, utjecaj Biblije na razvoj književnosti.

Ana Biočić